

**Державна служба України з надзвичайних ситуацій
Національний університет цивільного захисту України**

**Матеріали XVII Міжнародної
науково-практичної конференції**

«ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ГАСІННЯ ПОЖЕЖ ТА ЛІКВІДАЦІЇ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ»

2 жовтня 2026 року

**Черкаси
2026**

ЛІТЕРАТУРА

1. Снісар О. О., Осетрова Г. О., Кравців Р. В., Петухова О. А. Використання інформаційних технологій при підготовці фахівців пожежної справи. Проблеми та перспективи розвитку охорони праці : матеріали XII Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Львів, 12 травня 2022 р.). Львів : ЛДУБЖД, 2022. С. 154–156. URL: nuczu.edu.ua (дата звернення: 28.07.2026).
2. Петухова О. А., Горносталь С. А. Використання інформаційних технологій при викладанні спеціальних дисциплін. FREE AND OPEN SOURCE SOFTWARE : матеріали IX міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 22 листопада 2017 р.). Харків : ХНУБтаА, 2017. С. 59. URL: nuczu.edu.ua (дата звернення: 28.07.2026).
3. Петухова О. А., Горносталь С. А., Осетрова Г. О., Снісар О. О. Аналіз безкоштовних платформ для створення тестів. FREE AND OPEN SOURCE SOFTWARE : матеріали XIII-ої міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 16–18 листопада 2021 р.). Харків : ХНУБтаА, 2021. С. 24–25. URL: nuczu.edu.ua

УДК 355.58:796.015

ПРОФЕСІЙНА ТА ФІЗИЧНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ

Марія ПОЗДНЯКОВА

Арсен ІПІЄВ

Наталія КАЛАШНИК

Національний університет цивільного захисту України

Сьогоденні умови функціонування системи цивільного захисту України характеризуються значним ускладненням професійної діяльності фахівців, які виконують завдання із запобігання та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій. Воєнні дії зумовили появу нових викликів, пов'язаних із руйнуванням об'єктів інфраструктури, виникненням масштабних пожеж, вибухами, обвалами конструкцій, необхідністю проведення пошуково-рятувальних робіт та евакуації населення. За таких умов особливого значення набуває якість професійної та фізичної підготовки майбутніх фахівців цивільного захисту.

Підготовка кадрів для системи цивільного захисту має забезпечувати формування комплексу знань, умінь і практичних навичок, необхідних для ефективного виконання службових завдань. Важливим є не лише засвоєння теоретичного матеріалу, а й набуття здатності оперативно оцінювати обстановку, приймати рішення та діяти в умовах обмеженого часу й підвищеного ризику.

В умовах воєнного стану фахівці цивільного захисту працюють в особливо складних умовах: на зруйнованих об'єктах, у задимлених приміщеннях, під час ліквідації пожеж, проведення аварійно-рятувальних робіт та розбору конструкцій. Це потребує відповідного рівня практичної підготовленості та готовності діяти за різними сценаріями розвитку надзвичайної ситуації.

Однією з основних складових професійної готовності є фізична підготовка. Виконання службових завдань передбачає значні фізичні навантаження, переміщення спеціального обладнання, подолання перешкод, роботу в засобах індивідуального захисту, евакуацію постраждалих та виконання інших дій, що потребують належного рівня сили, швидкості, витривалості, спритності та координації рухів. З огляду на це фізична підготовка майбутніх рятувальників повинна мати професійно-прикладну спрямованість. Застосування загальнорозвиваючих фізичних вправ доцільно поєднувати з вправами, які максимально наближені до умов професійної діяльності.

Такий підхід дозволяє не лише розвивати фізичні якості, а й формувати здатність застосовувати їх під час виконання конкретних професійних дій.

Важливим засобом професійно-фізичної підготовки є пожежно-прикладний спорт. Виконання вправ із подолання перешкод, роботи зі спеціальним обладнанням, підйому по драбинах та естафет сприяє розвитку необхідних фізичних якостей і водночас формує навички швидкого та точного виконання професійних дій. Крім того, систематичні заняття сприяють розвитку дисциплінованості, відповідальності, наполегливості та здатності працювати в команді. Ефективність підготовки значною мірою залежить від використання сучасних методів навчання. Доцільним є впровадження ситуаційних завдань, практичних тренувань, моделювання надзвичайних ситуацій, командних вправ та комплексних занять. Особливу увагу необхідно приділяти створенню умов, максимально наближених до реальної професійної діяльності, оскільки саме практичний досвід дозволяє сформувати стійкі навички та готовність діяти в нестандартних ситуаціях.

Важливим напрямом є поєднання професійної та фізичної підготовки. Наприклад, під час одного практичного заняття можна передбачити виконання фізичних вправ із подальшим виконанням професійного завдання. Це дозволяє моделювати ситуації, коли фахівець повинен виконувати необхідні дії після значного фізичного навантаження, що відповідає реальним умовам аварійно-рятувальної діяльності.

Повоєнна відбудова України також формуватиме нові вимоги до професійної підготовки рятувальників. Відновлення пошкоджених об'єктів, ліквідація наслідків надзвичайних ситуацій, проведення аварійно-рятувальних робіт та забезпечення безпеки населення потребуватимуть висококваліфікованих фахівців із належним рівнем професійної та фізичної готовності. Тому їх навчання має передбачати комплексний підхід, у межах якого професійні знання, практичні навички та фізична підготовленість розглядаються як взаємопов'язані складові. Важливо забезпечити поступове ускладнення навчальних завдань, збільшення частки практичної підготовки та використання сучасних засобів і методів.

Таким чином, професійна та фізична підготовка є важливою умовою їхньої готовності до виконання службових завдань в умовах воєнного стану та повоєнної відбудови. Системне поєднання професійної, практичної та фізичної підготовки дозволить сформувати фахівця, здатного ефективно діяти в складних і непередбачуваних умовах, швидко приймати рішення та якісно виконувати завдання за призначенням. Перспективним напрямом подальших досліджень є розроблення та експериментальне обґрунтування комплексної методики професійно-фізичної підготовки майбутніх фахівців цивільного захисту з урахуванням сучасних викликів та вимог до їхньої професійної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кодекс цивільного захисту України : Кодекс України; Закон, Кодекс від 02.10.2012 № 5403-VI. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/5403-17> (дата звернення: 28.08.2026).

2. Про затвердження Порядку організації службової підготовки осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту : наказ МВС України від 15.06.2017 № 511. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0835-17> (дата звернення: 28.08.2026).

3. Лапшин В., Романчук С. Вплив фізичної підготовки військовослужбовців пожежно-рятувальних підрозділів на військово-професійну діяльність. Фізична активність, здоров'я і спорт. 2025. № 2(38). С. 118–123. DOI: 10.32782/2221-1217-2025-2-15.

4. Калашник Н. Я., Щіпець С. Д., Ведула С. Теоретико-методичні засади комплексної системи управління фізичною підготовкою майбутніх рятувальників в системі ДСНС України засобами поліатлону в умовах професійно-прикладної підготовки. Вісник державного управління Національного університету цивільного захисту України. 2026. № 1. DOI: 10.52363/2414-5866-2026-1-36.

5. Stetsenko A. I., Arhipenko V. A. Special aspects of motivation of the structural subdivisions of the State Emergency Service of Ukraine in terms of physical self-culture. Pedagogics, psychology, medical-biological problems of physical training and sports. 2015. Vol. 19, no. 3. P. 58–63. DOI: 10.15561/18189172.2015.0309.

6. Таймасов Ю. Фізична підготовка фахівців служби цивільного захисту як складова самозбереження. Молодь і ринок. 2018. № 3(158). С. 158–162. DOI: 10.24919/2308-4634.2018.128977.

УДК 614.8

ОСНОВНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО НАГЛЯДУ (КОНТРОЛЮ) У СФЕРІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ПИТАНЬ ПОЖЕЖНОЇ ТА ТЕХНОГЕННОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Віталій СЕРБИН

Національний університет цивільного захисту України

Державний нагляд у сфері пожежної та техногенної безпеки є складовою національної безпеки. Він базується на принципах, що визначають взаємодію між органами ДСНС та суб'єктами господарювання, забезпечуючи захист життя людей та майна. В умовах правового режиму воєнного стану та активної євроінтеграції України, реформування системи державного нагляду (контролю) набуває особливої ваги. Забезпечення пожежної та техногенної безпеки є критичним фактором захисту населення та мінімізації економічних збитків суб'єктів господарювання.

Згідно із законодавством, основними засадами державного нагляду (контролю) є: Пріоритетність безпеки: Захист життя та здоров'я людей має перевагу над будь-якими іншими цілями (економічними чи політичними).

Ризик-орієнтований підхід: Періодичність контролю залежить від ступеня ризику об'єкта. Критерії розподілу затверджуються Кабінетом Міністрів України, що дозволяє ДСНС фокусуватися на найнебезпечніших об'єктах.

Рівність прав та законність: Органи нагляду діють виключно у межах повноважень. Будь-які неточності в законодавстві тлумачаться на користь суб'єкта господарювання (принцип презумпції правомірності).

Відкритість та прозорість: Вся інформація про перевірки, плани та результати вноситься до Інтегрованої автоматизованої системи державного нагляду, що робить процес контролю публічним. Плановість та системність: Проведення заходів державного нагляду можливе лише за умови включення об'єкта до щорічного плану, який оприлюднюється до початку року (наразі діє мораторій згідно з Постановою КМУ № 303). Державний нагляд у сфері пожежної та техногенної безпеки має трансформуватися в сервісно-орієнтовану модель. Пріоритетом залишається не накладення штрафних санкцій, а реальне усунення порушень, що можуть призвести до надзвичайних ситуацій.

Збройна агресія РФ спричинила нові виклики для пожежної та техногенної безпеки України. Водночас держава запровадила суттєві обмеження на проведення перевірок для підтримки стабільності бізнесу, що потребує пошуку балансу між дерегуляцією та безпекою цивільного захисту.